

Vastaus valtuustoaloitteeseen / Kuopion kaupungin pitkäaikais- ja osatyökykyisten työttömyyden ratkaiseminen**Työllisyyspalvelujohtaja Pirjo Oksanen
Työllisyyspalvelu**

Kaija Sääski ja 22 muuta allekirjoittajaa ovat tehneet 26.1.2022 seuraavan valtuustoaloitteen Kuopion kaupungin pitkäaikais- ja osatyökykyisten työttömyyden ratkaisemiseksi.

Valtuustoaloite

Kuopion pitkäaikaistyöttömyys ja osatyökykyisten työllistymisongelma voidaan ratkaista muuttamalla toimintakulttuuriamme. Kuopion visiona on olla hyvän elämän pääkaupunki. Hyvää elämää ilmentävät terveys, alueen elinvoima ja arjen rikkaus. Kuopion tulee olla hyvän elämän pääkaupunki kaikille sen asukkaille.

Kuopiossa oli marraskuun 2021 lopussa työttömänä 2651 pitkäaikaistyöttöntä ja 826 osatyökykyistä, joiden taustalla oli mm. vammaisuus tai pitkäaikaissairaus (Ely-keskus).

Kunta maksaa 50 % 300 päivän ja 70 % 1000 jälkeen maksettavasta työmarkkinatuesta, jos työtön henkilö ei osallistu työvoimapoliittisiin toimenpiteisiin tai kuntouttavaan työtoimintaa. Vuonna 2020 Kuopio maksoi työmarkkinatuen kuntaosuutta noin 12 milj. euroa.

Jos Kuopion maksaman 12 milj. euron ns. sakkomaksun (työmarkkinatuen kuntaosuus) sijaan vastaava raha käytettäisiin työllistymiseen, pystyttäisiin vastaavalla euromäärällä palkkaamaan noin 500 henkilöä vuodeksi ko-koaikaiseen palkkatyöhön.

Vuosittaisen 12 miljoonan euron sakkomaksun säästämällä on merkitystä myös mahdolliseen Kuopion kunnallisveron korotuspaineeseen. Työssä käyvät henkilöt tuottavat kaupungille verotuloja kustannusten sijaan.

Työllistyminen vaikuttaa kaupungin muiden palveluiden tarpeen vähene-miseen. Usein pitkittyneeseen työttömyyteen liittyy myös muita arjen on- gelmia ja lisääntyvää tarvetta kaupungin muihin palveluihin.

Kuopio voisi ottaa mallia esimerkiksi Saksasta, jossa mm. kehitysvammaisten työllisyyden edistäminen on kirjattu lakiin: "Vähintään 20 työntekijän työyhteisön tulee palkata viisi prosenttia henkilöstöstään vammaisia tai maksettava sakkomaksua integraativirastolle". Saksassa tällä on saavutettu hyviä työllistämistuloksia. Kuopiossa samaa työllistymisen toimintamallia voisi soveltuvin osin kokeilla pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistämisessä.

Kuopion tulee olla edelläkävijä, ja näyttää esimerkkiä muille kaupungeille ja kunnille aktiivisessa työllisyyden hoidossa. Emme voi jäädä odottamaan mahdollisia uusia lakeja, vaan on toimittava proaktiivisesti. Kuopion kaupungin pitkäaikais- ja osatyökykyisten työttömyyden hoidossa kokeilun tulee olla osa Hyvinvoiva Kuopio -ohjelmaa, jossa rakennetaan yhdessä hyvinvointialueen kanssa työkyvyn tuen toimintamalli.

Työllistyvälle henkilölle palkkatyöllä on suuri merkitys, ei pelkästään taloudellisesti vaan myös henkisen hyvinvoinnin kannalta. Työ auttaa kiinnittymään yhteiskuntaan ja se saa kokemaan itsensä tärkeäksi. Osallisuudella ja merkityksellisellä työllä on ennalta ehkäisevä vaikutus mielenterveysongelmiin, sairastuvuuteen, yksinäisyyteen ja syrjäytyneisyyteen, mikä on merkittävää yhteiskunnan kannalta. Valtion talouden tarkastusviraston arvion mukaan jokainen syrjäytynyt nuori maksaa elämänsä aikana noin 1,2 miljoonaa euroa yhteiskunnalle.

Palkkatyöllä on myös tärkeä merkitys yksilön elintasoon sekä eläkekertymään, jolla voidaan turvata paremmat elinolosuhteet vanhemmalla iällä.

Pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistämisen kokeilun vaikuttavuutta tulee kokeiluajana arvioida.

Me allekirjoitetut valtuutetut esitämme, että Kuopion kaupungin pitkäaikaistyöttömyyden ratkaisemiseksi tulee tehdä selvitys ja aloittaa vähintään kolmen vuoden kokeilu, jossa Kuopion kaupunkikonserni velvoittaa oman organisaationsa yksikköitään ja yhtiöitään palkkaamaan töihin pitkäaikaisyöttömiä ja osatyökykyisiä.

Kaupungin tulee myös haastaa Kuopiossa toimivat yritykset ja yhteisöt vastaavaan työllistämiseen. Työllistettävän henkilön palkan tulee olla kannustava, jolloin työn vastaanottamisen tulee olla parempi vaihtoehto kuin työmarkkina- ja sosiaaliuella eläminen.

Vastaus

Kaija Sääsikin ja 22 muun valtuutetun aloite pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistymisen edistämisestä osuu työllisyyspolitiikan ytimeen ja on tavoitteena kannatettava. Kyseisen kohderyhmän työllisyyden parantaminen on yksi työllisyyspolitiikan vaikeimmin ja kalleimmin ratkaistavista haasteista ja vaatii siksi perusteellista pohdintaa ja päätöksiä taloudellisten resurssien uudelleen kohdentamisesta.

Helmikuussa 2022 Kuopiossa oli 5 914 työtöntä, joista 45,5 % eli 2 690 henkilöä oli ollut työttömänä vähintään vuoden. Pitkäaikaistyöttömistä 50 vuotta täyttäneitä oli 1 301 eli 48,4 %. Näistä pitkäaikaistyöttömistä Kuopion kuntakokeilun asiakkaita oli 2 228 henkilöä. Kuntakokeilun 6 960 asiakkaasta noin 45 % oli pitkäaikaistyöttömiä. Huomionarvoista on, että kuntakokeilun asiakkaina ovat ne kaikkein pisimpään työttömänä olleet henkilöt, joiden työllistymismahdollisuudet ovat mm. terveydellisistä syistä vahvasti rajoittuneet tai jopa olemattomat.

Kuopion kaupunki maksoi vuonna 2021 työmarkkinatuen kuntaosuutta yhteensä noin 12,6 miljoonaa euroa. Summasta reilu 62 % on yli 1 000 päivää työttömyyden perusteella työmarkkinatukea saaneiden maksuosuutta. Työmarkkinatuen maksulistalla oli vuonna 2021 keskimäärin 2 374 henkilöä kuukaudessa ja keskimääräinen työmarkkinatuen maksuosuus oli 444 €/hlö/kk. Maksuosuus oli 300 - 999 -päiväisten kohdalla 356 €/hlö/kk ja 1 000 -päiväläisillä 522 €/hlö/kk. Työmarkkinatuen saajissa on mukana henkilöitä, jotka työskentelevät osa-aikaisesti joko työttömyysetuuden suojaosan turvin tai niin, että saavat soviteltua työmarkkinatukea. Työllisyyspalveluun ollaan palkkaamassa (aloitus viimeistään 2.5.) työnsuunnittelija, joka ryhtyy käymään läpi työmarkkinatukilistaa läpi tehostetusti. Tavoitteena on tunnistaa nykyistä paremmin kohderyhmän palvelutarpeita sekä löytää listalta ne henkilöt, jotka voisivat työllistyä räätälöidyn tuen avulla.

Kuopion kaupunki työllisti palkkatuella vuonna 2021 yhteensä 90 henkilöä, joista 28 oli kotikunnan työllistämismahdollisuuden piiriin kuuluvia työttömiä. Muita työllistettyjä oli yhteensä 55 henkilöä. Näistä 7 tuli kaupungille palkkatuetuun oppisopimuskoulutukseen. Vähintään 1000 päivää työmarkkinatukea työttömyyden perusteella saaneita oli 9. Yli 50-vuotiaita pitkäaikaistyöttömiä työllistetyistä oli viime vuonna 14.

Palkkatuettu työllistäminen on ollut vuosina 2020 - 2021 COVID19 -pandemian takia normaalia vähäisempää. Kuopion kaupungin palkkatuettu työllistäminen on vähentynyt myös siksi, että kaupungilta on hävinnyt palkkatukityöpaikkoja palvelujen ulkoistusten (esim. Servica, Mestar) ja toimintojen supistamisen (mm. asukastuvat, koulukalusteiden kunnostus) myötä. Eniten työllistettyjä on viime vuosina sijoittunut varhaiskasvatukseen päiväkotien ryhmäavustajiksi. Muita tyypillisiä tehtäviä ovat olleet vanhustyön hoitoapulainen sekä museoapulainen. Työllistettyjä on ollut töissä vaihtelevasti eri palveluyksiköissä myös seuraavilla nimikkeillä: vahvistimestari, toimistos sihteeri, media-assistentti, suunnitteluavustaja, erikoissuunnittelija, atk-assistentti, nuorisonohjaaja. Tehtävien hajonta kuvastaa sitä, että työttömyydellä on monet kasvot. Palkkatuella voikin sijoittua kaupungille myös erityistä osaamista/kiinnostusta vaativiin tehtäviin. Palkkatuetulla työllä ei kuitenkaan voi korvata pysyvää työvoiman tarvetta pitkäkestoisesti, vaan sitä pyritään kohdentamaan projekti- ja kausiluonteisiin tehtäviin. Palkkatuetusta työllistämistä tarkasteltaessa tulee huomioida, että vuoden 2023 alusta hoivan palkkatukityöpaikat siirtyvät hyvinvointialueelle, mikä vähentää kaupungin työllistämismahdollisuuksia entistään.

Palkkatuki Kuopion kaupungille voi olla 30 %, 40 % tai 50 % palkkauskustannuksista. Tyypillisin on 50 %:n palkkatuki, koska suurin osa työllistetyistä on pitkäaikaistyöttömiä. Palkkatukea voi kuitenkin saada enintään 1 400 euroa kuukaudessa henkilöä kohden. Tyypillisimmissä tehtävissä palkkatuetun työllistämisen kustannukset 85 % työajalla ovat muodostuneet taulukon 1 mukaisesti.

Taulukko 1. Tyypillisimpien työllistettyjen tehtävien palkkauskustannukset.

	Tk-palkka 85 % työajalla	Palkkaus- kustannukset yhteensä	Palkkatuki 50 %	Keskimää- räinen tmt- maksu	Laskennallinen netto- kustannus/kk
Ryhmäavustaja	1 561,84	1 894,98	947,41	444	503,41
Museoapulainen	1 688,94	2 049,02	1 024,51	444	580,51
Toimistosihtööri	1 898,19	2 302,88	1 151,44	444	707,44
Vahtimestari	1 708,49	2 072,75	1 036,37	444	592,37

Pitkäaikaistyöttömien työllistäminen kaupungille on kannattavaa, vaikka se aluksi lisääkin kustannuksia. Kun huomioidaan palkkatukityöllistämisen palkkauskustannukset, työmarkkinatuen keskimääräinen maksuosuus sekä 50 % palkkatuki, jää kaupungin nettokustannukset tyypillisimmissä palkkatukitehtävissä noin 500 - 700 euroon kuukaudessa. Jos työmarkkinatukimenoja halutaan vähentää työllistämisen keinoin, tulee kaupungin ensin panostaa kahdeksan kuukauden palkkatukijaksoon keskimäärin 4 000 - 5 600 euroa / työllistetty. Taloudellinen säästö syntyy seuraavan 299 työttömyyspäivän aikana keskimääräisellä maksuosuudella laskettuna n. 6 200 euroa. Lisäksi tulee huomioida, että pitkään työttömänä olleiden henkilöiden mahdollisuudet saada työtä paranevat työllistymistoimien johdosta.

Työllisyyspalvelu on tehnyt yhteistyötä myös kaupungin konserniyhteisöjen kanssa kohderyhmän työllisyyden edistämiseksi ja yhtiöiden työvoiman saantiin liittyvien haasteiden selättämiseksi. Servica ja Niiralan kulma olivat mukana 2019 - 2021 Taitopajat 2020 -hankkeessa, jossa haettiin toiminta- ja yhteistyömalleja työpaikoilla tapahtuvaan valmennukseen ja työllistymispolkujen rakentamiseen. Vastaavia toiminta- ja yhteistyömalleja on rakennettu työllisyyspalvelun ja Mestarin välille yhteistyösopimuksen kautta. Huomionarvoista näissä malleissa on ollut se, että asiakkaiden työllistymistä on pyritty edistämään työllistämisen ohella räätälöidyn tuen ja ohjauksen avulla. Taitopajat 2020 -hanke / työllisyyspalvelu ovat maksaneet em. konserniyhteisöille valmennuspalvelusta ja tehostetusta asiakkaiden ohjauksesta. Keskeisenä haasteena näissä yhteistyökuvioissa on ollut pitkään työttömänä olleiden henkilöiden työkyky. Mestarilla ja Servicalla olisi tarjolla fyysisistä kapasiteettia vaativaa työtä. Valitettavan usein työllistyminen on jäänyt kiinni asiakkaan terveydellisistä rajoitteista. Yhteistyötä on kuitenkin syytä jatkaa ja uudistaa, sillä myös onnistuneita tuloksia on saatu aikaiseksi. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä huomioida, että yritysten, mukaan lukien kaupunkikonserniin kuuluvat yhtiöt, mahdollisuudet käyttää palkkatuetta työllistämistä toiminnassaan on vahvemmin säädeltyä ja rajoitettua kuin kunnilla. Näin siksi, että palkkatuen käytöllä ei saa vääristää kilpailua.

Pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistämisessä on merkittävässä roolissa tällä hetkellä kolmas sektori. Kolmannen sektorin toimijat voivat saada jopa 100 % palkkatuen mainitun kohderyhmän työllistämisen tueksi. Isoja työllistäjiä Kuopiossa ovat mm. SPR Kontti ja Tukeva. Haasteeksi tässä kolmannen sektorin työllistämisessä tulee se, että palkkatuki voi olla enintään 1 400 euroa kuukaudessa. Tilanteessa, jossa kaikki työllistämistä aiheutuvat kustannukset katetaan 1 400 euron palkkatuella, asiakkaan viikkotuntimäärä ja käteen jäävä palkka jää usein niin pieneksi, ettei sillä pärjää.

Kolmannen sektorin mahdollisuudet tarjota työtä vaikeimmassa työmarkkina-asemassa oleville henkilöille ovat suuret. Palkkaukseen liittyvät haasteet pitäisi kuitenkin saada ratkaistua asiakaslähtöisesti, jotta työn vastaanottaminen olisi kannattavaa. Kaupunki voisi kohdentaa taloudellista tukea kolmannen sektorin työllistämistoimintaan ja varmistaa parempi palkanmuodostus periaatteessa kahdella tapaa: Kaupunki voi työllistää ko. henkilöt itse ja siirtää työllistetyt työskentelemään toiselle työnantajalle. Näin voidaan vaikuttaa siihen, millä tehtävänimikkeillä, palkkatasolla ja tuntimäärällä työllistetyt otetaan töihin. Työnantajavastuut jäävät tällaisessa edelleen sijoittamisen mallissa kaupungille, vaikka ko. henkilöt työskentelisivät toisen työnantajan työnjohdon alaisuudessa. Kaupunki voi myös maksaa ns. kunnan työllistämistukea määrittelemillään ehdoilla rajatun kohderyhmän työllistymisen edistämiseksi. Kuopion työllistämistuki (500 €/kk/hlö) on ollut käytössä viime vuosikymmenellä, mutta siitä luovuttiin vähäisen käytön takia. Määrärahat kohdennettiin 9. luokkalaisten kesätyöseteleihin.

Kokemus työllisyyden edistämisen kuntakokeiluista on se, että niin pitkäaikaistyöttömille kuin osatyökykyisille työttömille on tarjolla varsin kattava palveluvalikoima työkykyisyyden ja työllistymisen edistämiseksi. Myös erilaisia työllistymismahdollisuuksia on tarjolla kohtuullisesti, joskin ne rajoittuvat vahvasti palvelusektorille ja ovat usein osa-aikaisia. Työkyvyn mukaisesti räätälöitäviä työllistymisratkaisuja onkin sitten saatavilla varsin rajoitetusti. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että jos henkilöllä on työmarkkinoilla kysyttävää osaamista, työllistyminen on erilaisen yksilöllisen tuen avulla mahdollista. Valitettavan usein pitkään työmarkkinoilta poissa olevilla henkilöillä on kuitenkin puutteita osaamisessa ja töihin pääseminen on mahdollista vain koulutusratkaisujen kautta. Lisäksi tarvittaisiin merkittävä lisäpanostus laaja-alaisten työkyky- ja eläkeselvittelyiden tekemiseen, jotta tosiasiallisesti työkyvyttömät henkilöt saataisiin oikeiden etuuksien piiriin.

Kuntakokeilussa uudistetaan palvelumallit 2.5.2022 voimaan astuvan ns. pohjoismaista työvoimapalvelumallia koskevan lainsäädännön mukaisesti. Vaikka lainsäädäntö vaatiikin vahvaa panostusta työttömyysjaksojen alkuvaiheeseen, työllisyyspalvelussa varmistetaan yli vuoden työttömänä olleiden palvelut. Kuopion uudessa palvelumallissa yli vuoden työttömänä olleiden asiakkaiden palvelut rakennetaan omaksi tehostettujen palvelujen kokonaisuudeksi ja sinne nimetään omat tiimit ja omavalmentajat. Lisäksi työnantajayhteistyötä tehostetaan ja haetaan sitä kautta yksilöllisesti tuettuja työmahdollisuuksia kohderyhmälle. Palvelukokonaisuuteen tulee kuitenkin heikennystä vuoden 2023 alusta, kun kolme omavalmentajaa siirtyy työskentelemään hyvinvointialueelle kuntouttavan työtoiminnan ohjaajiksi.

Suurin haaste pitkäaikaistyöttömyyden ratkaisemisessa on kuitenkin tällä hetkellä asiakkaiden palveluihin, koulutuksiin tai tarjolla oleviin työmahdollisuuksiin ohjautumisessa. Tarvitaan paljon ja usein pitkäkestoisena prosessina toteutettavaa omavalmentajan räätälöityä ohjausta, tukea ja motivointia, jotta siirtyä passiivisesta työttömyydestä aktiiviseksi toimijaksi saadaan tapahtumaan. Tämä ohjaus- ja motivointityö vaatii runsaasti henkilöstöresursseja. Tällä hetkellä kuntakokeilussa on keskimäärin 160 - 170 asiakasta omavalmentajaa kohden. Tehostettua palvelua tarvitsevien asiakkaiden (mm. pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset, ammattikouluttamattomat nuoret, monet maahanmuuttajat) kohdalla tällaiset omavalmentajakohtaiset asiakasmäärät ovat liian suuria. Omavalmentajat joutuvat kohdentamaan omaa työtään vain rajattuun asiakasryhmään kerralla ja osa tarvitsijoista jää väkisinkin odottamaan omaa vuoroaan. Optimaalinen asiakasmäärä tehostetun palvelun prosesseissa olisi 80 - 100 asiakasta omavalmentajaa kohden. Tällaisiin asiakasmääriin pääseminen vaatisi kuitenkin merkittävää lisäpanostusta ja 12 - 15 uuden omavalmentajan palkkaamista kuntakokeiluun.

Uusien toimintamallien löytämisellä ja pitkäaikaistyöttömyyden ratkaisemisella on suuri taloudellinen merkitys kaupungille myös tulevan TE-palvelut 2024 uudistuksen kannalta. Uudistukseen liittyy TE-palvelujen kuntaan siirron lisäksi keskeisenä elementtinä ns. kannustava rahoitusmalli, jossa kuntien vastuuta työttömyysetuuksien rahoittamisesta ollaan aikaistamassa ja kasvattamassa kaksinkertaiseksi nykytilanteeseen verrattuna. Myös työllistymistä edistävien palvelujen / työttömien aktivointiin liittyvä kytkös poistuu rahoitusmallista. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vain työllistyminen avoimille työmarkkinoille riittävän suurella tuntimäärällä/palkalla poistaa jatkossa työttömän henkilön kunnan rahoitusvastuun piiristä. Laaja rakennetyöttömyys on haastava yhtälö suunnitteilla olevan rahoitusmallin kanssa.

Yhteenvedona voidaankin todeta, että tällä hetkellä Kuopion kaupungin keinot vaikuttaa pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten työllistymiseen ovat kokonaisuudessaan rajalliset. On perusteltua selvittää asian edistämiseksi uudenlaisia toimintatapoja, joilla voidaan tehokkaasti hyödyntää koko kuntakonsernia ja Kuopion elinvoimaekosysteemiä. Toimintatapojen tarkastelussa on hyvä ottaa kantaa myös siihen, miten toimintatapojen uudistamisesta mahdollisesti aiheutuvat kustannukset rahoitettaisiin nyt ja tulevaisuudessa.

Vaikutusten arviointi

-

Liitteet

- 18 1984/2022 Valtuustoaloite Kaija Sääsä ym. / Kuopion kaupungin pitkäaikais- ja osatyökykyisten työttömyyden ratkaiseminen
- 19 1984/2022 Allekirjoitukset valtuustoaloitteeseen Kaija Sääsä ym. / Kuopion kaupungin pitkäaikais- ja osatyökykyisten työttömyyden ratkaiseminen

Valmistelija
Pirjo Oksanen
etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 1711

Päätösehdotus

Kaupunginjohtaja Jarmo Pirhonen

Kaupunginhallitus esittää kaupunginvaltuustolle, että se merkitsee saadun selvityksen tiedoksi vastauksena valtuustoaloitteeseen.

Päätös

Keskustelun kuluessa jäsen Pekka Niiranen esitti jäsenten Vesa Linnanmäki, Tiina Kaartinen, Ari Koskinen ja varajäsen Elena Chiksoeva kannattamana, että asia palautetaan uudelleen valmisteltavaksi.

Kaupunginhallitus hyväksyi yksimielisesti jäsen Pekka Niirasen tekemän palautusesityksen.

